Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.
Серія: Економічні науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.
Series: Economical Sciences

ISSN 2519-2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e9401

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКТІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ECONOMIC EFFICIENCY OF PRODUCTION AND AGRICULTURAL PRODUCTS ALTERATION

UDC 658.012.4:336

Financial management as a component of an effective management system for an agricultural enterprise in today's challenging environment

R. M. Myniv

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine

Article info

Received 17.01.2020

Received in revised form

17.02.2020

Accepted 18.02.2020

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv,
79010, Ukraine.
Tel.: +38-067-370-43-92
E-mail: myniv@ukr.net

Myniv, R. M. (2020). Financial management as a component of an effective management system for an agricultural enterprise in today's challenging environment. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 21(94), 3–8. doi: 10.32718/nvlvet-e9401

Modern trends in financial management, the highest goal of the activity determine the growth of the value of the enterprise and the income of its owners. From this point of view, the financial manager should be seen as an intermediary between the enterprise and the investors, and the entity acts as the “client” of the investors. The concept of financial management combines two categories of “finance” and “management” and directly relates to the business entity. In times of financial crisis, rational management of capital is required, which will enable the use of new management tools that take into account the possibilities of using innovations. In financial management, management aimed at financial recovery of an agricultural enterprise is a system of principles and methods of development and implementation of a set of special management decisions that prevent and overcome the financial crisis, as well as minimize its negative consequences. Financial management of an agricultural enterprise is based on three basic concepts: the concept of present (present) value, the concept of entrepreneurial and the concept of cash flows. Any business can be given as an interconnected system of movement of financial resources caused by management decisions. The content of financial management is the effective use of the financial mechanism - a system of financial management, designed to organize the interaction of financial relations and monetary funds in order to optimize their impact on the final results of the enterprise, which will achieve its strategic and tactical goals. The main tasks of financial management, the scientist refers to: identification of financial sources of production development; definition of effective directions of investment of financial resources; rationalization of operations with securities; establishing optimal relations with the financial and credit system, economic entities. Financial management as a part of the system of effective management of an agricultural enterprise envisages observance of the following principles: adaptability, ie the ability of the financial management system to react actively to changes in the internal and external environment (the principle of dynamism) and to adapt its own activity in accordance with these changes; manageability, that is, subordination to decisions made at the highest level of management; consistency, ie determination of all financial management processes at all levels; optimality, which implies such construction of information flows, organizational support of financial management, which would ensure optimal decision-making process. The defining provisions of the concept of financial management are considered appropriate to include: achievement of maximum social, personal and collective effect; application of synthesis of approaches to the construction of financial management system; allocation of financial management subsystems based on financial management methods; separation of functions of financial management from the point of view of

financial resources management; providing a mechanism for close interaction between subsystems and financial management functions; management based on the regulation of a system of balanced indicators characterizing the operation of subsystems and the performance of functions of financial management of an agricultural enterprise.

Key words: *financial management, agricultural enterprise, management system.*

Фінансовий менеджмент як складова ефективної системи управління сільськогосподарським підприємством в умовах сучасних викликів

Р. М. Минів

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Сучасні тенденції в фінансовому менеджменті найвищою метою діяльності визначають зростання вартості підприємства та доходів його власників. З цієї точки зору фінансового менеджера слід розглядати як посередника між підприємством та інвесторами, а суб'єкт господарювання виступає як "клієнт" інвесторів. Поняття фінансового менеджменту поєднує в собі дві категорії "фінанси" та "менеджмент" і безпосередньо стосується господарюючого суб'єкта. В умовах фінансової кризи потрібно здійснювати раціональне управління капіталом, яке дасть можливість використовувати нові інструменти управління, що враховують можливості використання інновацій. У фінансовому менеджменті управління, що спрямоване на фінансове оздоровлення сільськогосподарського підприємства, являє собою систему принципів і методів розробки і реалізації комплексу спеціальних управлінських рішень, націлених на запобігання і подолання фінансової кризи, а також на мінімізацію її негативних наслідків. Фінансовий менеджмент сільськогосподарського підприємства базується на трьох основних концепціях: концепції теперішньої (поточної) вартості, концепції підприємницького ризику та концепції грошових потоків. Будь-який бізнес базується на взаємопов'язаній системі руху фінансових ресурсів, викликаних управлінськими рішеннями. Зміст фінансового менеджменту полягає в ефективному використанні фінансового механізму – системи управління фінансами, призначеної для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів із метою оптимізації їх впливу на кінцеві результати діяльності підприємства, що забезпечить досягнення його стратегічних і тактичних цілей. До головних завдань фінансового менеджменту учений зачисляє: виявлення фінансових джерел розвитку виробництва; визначення ефективних напрямків інвестування фінансових ресурсів; раціоналізацію операцій з цінними паперами; налагодження оптимальних стосунків із фінансово-кредитною системою, суб'єктами господарювання. Фінансовий менеджмент як складова системи ефективного управління сільськогосподарським підприємством передбачає дотримання таких принципів: адаптивність, тобто здатність системи фінансового менеджменту активно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі (принцип динамічності) і адаптувати власну діяльність відповідно до цих змін; керованість, тобто підпорядкованість рішенням, які приймаються на вищому рівні управління; узгодженість, тобто детермінованість усіх процесів фінансового менеджменту на всіх рівнях; оптиміальність, що передбачає таку побудову інформаційних потоків, організаційного забезпечення фінансового менеджменту, яка б забезпечувала оптимальний процес прийняття рішень. До визначальних положень концепції фінансового менеджменту вважається за доцільне зачислити: досягнення максимального суспільного, особистого та колективного ефекту; застосування синтезу підходів до побудови системи фінансового менеджменту; виділення підсистем фінансового менеджменту на основі фінансових методів управління; виділення функцій фінансового менеджменту з позиції управління фінансовими ресурсами; забезпечення механізму тісної взаємодії підсистем і функцій фінансового менеджменту; управління на основі регулювання системи збалансованих показників, які характеризують роботу підсистем та виконання ними функцій фінансового менеджменту сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: *фінансовий менеджмент, сільськогосподарське підприємство, система управління.*

Вступ

Фінансовий менеджмент, базуючись на новітніх досягненнях у сфері управління, усіх прогресивних перетвореннях у практиці господарювання зарубіжних та вітчизняних підприємств, спроможний змінювати систему цінностей, пріоритети і тенденції розвитку економічних суб'єктів. Із ним пов'язують упровадження принципово нових форм і методів організації фінансової роботи, використання сучасних механізмів фінансового ринку (Blank, 2013).

Сучасні тенденції в фінансовому менеджменті найвищою метою діяльності визначають зростання вартості підприємства та доходів його власників. З цієї точки зору фінансового менеджера слід розглядати як посередника між підприємством та інвесторами, а суб'єкт господарювання виступає як "клієнт" інвесторів. Світові лідери у сфері управлінського консалтингу серед найважливіших критеріїв ефективного фінансового менеджменту виділяють досягнення

якомога більшої ринкової доданої вартості. Даний підхід отримав назву менеджменту, що базується на управлінні вартістю, або VBM-менеджмент (VBM – Value Based Management) (Paranchuk, 2011).

Результати та їх обговорення

Багато сільськогосподарських підприємств і в сучасних умовах намагаються максимізувати прибуток. Але треба враховувати, що ефективність діяльності підприємства не завжди досягається шляхом максимізації його прибутку. Наприклад, отриманий високий за обсягами та рівнем прибуток може бути цілком витрачений на потреби поточного споживання, внаслідок чого підприємство позбавляється основного джерела формування власних фінансових ресурсів для свого майбутнього розвитку. А підприємство, яке не розвивається, втрачає в перспективі досягнуту конкурентну позицію на ринку, скорочує потенціал власних фінансових ресурсів, сформованих за рахунок внут-

рішніх джерел, що в остаточному підсумку призводить до зниження його ринкової вартості (Telnova, 2013).

Поняття фінансового менеджменту поєднує в собі дві категорії “фінанси” та “менеджмент” і безпосередньо стосується господарюючого суб’єкта. Поєднуючи ці поняття, Кірейцев Г. Г. (Kireitsev, 2001) визначає фінансовий менеджмент як процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб’єкта господарювання та оптимізації обороту його грошових коштів з метою найбільш повної реалізації цілей підприємства.

Гренінг Х. та Братановік С. вважають, що в умовах фінансової кризи потрібно здійснювати раціональне управління капіталом, яке дасть можливість використовувати нові інструменти управління, що враховують можливості використання інновацій (Greuning & Bratanovic, 2009).

Фараго А., відмічаючи циклічний розвиток економіки, зазначає, що доходи підприємства залежать від нього і коливаються внаслідок змін у функціонуванні економічної системи. Стратегія управління заборгованістю (debt management) будується, виходячи з того, що у підприємства збільшується потреба у фінансових ресурсах, коли економіка перебуває в стадії рецесії (Fargo, 2002).

У фінансовому менеджменті управління, що спрямоване на фінансове оздоровлення сільськогосподарського підприємства, являє собою систему принципів і методів розробки і реалізації комплексу спеціальних управлінських рішень, націлених на запобігання і подолання фінансової кризи, а також на мінімізацію її негативних наслідків. Головною метою такого управління, на думку Бланка І. О., є відновлення фінансової рівноваги підприємства і мінімізація зниження його ринкової вартості, що викликано фінансовою кризою (Blank, 2004).

Фінансовий менеджмент сільськогосподарського підприємства базується на трьох основних концепціях:

- 1) концепція теперішньої (поточної) вартості полягає в тому, що інвестований капітал має відшкодувати початкові інвестиції і забезпечити віддачу на вкладений капітал – додатковий прибуток;
- 2) концепція підприємницького ризику ґрунтується на даних попередньої концепції, оскільки об’єктивність оцінки теперішньої вартості майбутніх грошових потоків за прогнозними даними залежить від точності такого прогнозу;
- 3) концепція грошових потоків полягає у розробці фінансової політики та стратегії підприємства щодо залучення фінансових ресурсів, організації їх руху з метою ухвалення фінансово-управлінських рішень щодо розміщення тимчасово вільних грошових коштів або залучення додаткових фінансових ресурсів (Havrylenko, 2015).

Шевцова О. Й. розглядає специфіку поняття фінансового менеджменту з двох позицій:

1. Як комплекс профілактичних заходів, спрямованих на недопущення фінансової кризи: системний аналіз сильних та слабких сторін підприємства, оцінка ймовірності банкрутства, управління ризиками (вияв-

лення, оцінка та нейтралізація), упровадження системи запобіжних заходів тощо.

2. Як систему управління фінансами, спрямовану на виведення підприємства з кризи, зокрема за допомогою санації чи реструктуризації суб’єкта господарювання (Shevtsova, 2013).

Будь-яке підприємство можна визнавати як законодавчу організаційно-правову форму взаємодії основних виробничих факторів або відповідних потенціалів (капіталу, робочої сили, менеджменту), застосованих при виробництві продукції для її реалізації (Verlanov, 2006).

На думку одного з відомих у діловому світі експертів у галузі фінансового менеджменту Хелфєрта Е., будь-який бізнес можна дати як взаємопов’язану систему руху фінансових ресурсів, викликаних управлінськими рішеннями (Xelfert, 1996). Такий системний підхід корисний, оскільки він відображає фінансову природу всієї діяльності бізнесу, а також подає її у фінансово-економічних термінах.

Поддерьогін А. М. розкриває фінансовий менеджмент як систему принципів, засобів та форм організації грошових відносин підприємства, що спрямована на управління його фінансовогосподарською діяльністю, в яку входять:

- розроблення і реалізація фінансової політики підприємства;
- інформаційне забезпечення (складання і аналіз фінансової звітності підприємства);
- оцінка інвестиційних проектів і формування “портфеля” інвестицій;
- поточне фінансове планування та контроль (Poddierohin & Nevmerzhytskyi, 2005).

На думку Бланка І.А., зміст фінансового менеджменту полягає в ефективному використанні фінансового механізму – системи управління фінансами, призначеної для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів із метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати діяльності підприємства, що забезпечить досягнення його стратегічних і тактичних цілей. До головних завдань фінансового менеджменту учений зачислює:

- виявлення фінансових джерел розвитку виробництва;
- визначення ефективних напрямків інвестування фінансових ресурсів;
- раціоналізацію операцій з цінними паперами;
- налагодження оптимальних стосунків із фінансово-кредитною системою, суб’єктами господарювання (Blank, 2013).

Ґрунтуючись на визначенні підприємництва, в українській теорії й практиці сформувалася мета фінансового менеджменту – максимізація прибутку. Крім максимізації прибутку, фінансовий менеджмент повинен забезпечувати формування достатнього обсягу фінансових ресурсів згідно з завданнями розвитку підприємства та найбільш ефективного їх використання, забезпечувати мінімізацію фінансового ризику, зберігаючи передбачений рівень прибутку, оптимізувати грошовий оборот, а також забезпечувати постій-

ну фінансову рівновагу підприємства у процесі його розвитку (Havrylenko, 2015).

Для досягнення ефективного фінансового управління необхідний комплексний підхід до використання його елементів. Комплексність у даному випадку означає визначену цілісність, що складається із різних елементів, що взаємодіють один з одним (рис. 1) (Myniv & Kovalchuk, 2010).

Фінансовий менеджмент як складова системи ефективного управління сільськогосподарським підприємством передбачає дотримання таких принципів:

- 1) інтегрованість із загальною системою управління;
- 2) комплексний характер формування управлінських рішень;
- 3) високий динамізм управління;
- 4) варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень;

5) орієнтація на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Зазначені вище принципи можна доповнити також такими:

- адаптивність, тобто здатність системи фінансового менеджменту активно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі (принцип динамічності) і адаптувати власну діяльність відповідно до цих змін;
- керованість, тобто підпорядкованість рішенням, які приймаються на вищому рівні управління;
- узгодженість, тобто детермінованість усіх процесів фінансового менеджменту на всіх рівнях;
- оптимальність, що передбачає таку побудову інформаційних потоків, організаційного забезпечення фінансового менеджменту, яка б забезпечувала оптимальний процес прийняття рішень (витрати часу на прийняття рішень не повинні дисонувати з їх якістю) (Telnova, 2013).

Рис. 1. Механізм фінансового менеджменту (Myniv & Kovalchuk, 2010)

До визначальних положень концепції фінансового менеджменту вважається за доцільне зачислити: досягнення максимального суспільного, особистого та колективного ефекту; застосування синтезу підходів до побудови системи фінансового менеджменту; виділення підсистем фінансового менеджменту на основі фінансових методів управління; виділення функцій фінансового менеджменту з позиції управління фінансовими ресурсами; забезпечення механізму тісної

взаємодії підсистем і функцій фінансового менеджменту; управління на основі регулювання системи збалансованих показників, які характеризують роботу підсистем та виконання ними функцій фінансового менеджменту сільськогосподарського підприємства (Telnova, 2012).

Організаційно фінансовий менеджмент сільськогосподарського підприємства можна представити як систему (рис. 2).

Рис. 2. Система фінансового менеджменту сільськогосподарського підприємства

Джерело: (Adamenko, 2012)

З рисунка 1 можна виявити взаємозв'язок усіх елементів системи фінансового менеджменту підприємства між собою. Кожний із цих елементів займає певне місце в системі та процесі фінансового управління, і тільки в оптимальному їх поєднанні досягається максимальний ефект (Adamenko, 2012).

В процесі реалізації своєї основної мети фінансовий менеджмент на підприємстві спрямований на вирішення таких основних завдань (Kovalchuk & Pavliuk, 2016):

1. Забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів відповідно до завдань розвитку підприємства у майбутньому періоді – це завдання реалізується шляхом визначення потреби підприємства у фінансових ресурсах на майбутній період, максимізації обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, управління залученням позичкових фінансових ресурсів, оптимізації структури джерел формування ресурсного фінансового потенціалу;

2. Забезпечення найбільш ефективного використання сформованого обсягу фінансових ресурсів в основних напрямках діяльності підприємства – оптимізація розподілу сформованого обсягу фінансових ресурсів передбачає встановлення необхідної

пропорційності в їх використанні на цілі виробничого та соціального розвитку підприємства, виплати необхідного рівня доходів на інвестований капітал власникам підприємства;

3. Оптимізація грошового обороту – це завдання вирішується шляхом ефективного управління грошовими потоками підприємства в процесі кругообігу його грошових коштів, забезпеченням синхронізації обсягів надходжень та витрат грошових коштів за окремими періодами, підтриманням необхідної ліквідності його оборотних активів;

4. Забезпечення максимізації прибутку підприємства при передбачуваному рівні фінансового ризику – максимізація прибутку досягається за рахунок ефективного управління активами підприємств, вибору найбільш ефективних напрямів операційної та фінансової діяльності;

5. Забезпечення мінімізації рівня фінансового ризику при передбачуваному рівні прибутку, якщо рівень прибутку підприємства запланований раніше, то важливим завданням є зниження рівня фінансового ризику, який забезпечує отримання того прибутку.

Висновки

Для сільськогосподарських підприємств розробка і втілення ефективного механізму фінансового менеджменту дозволить в повному обсязі реалізувати цілі підприємства, вирішити їх завдання та здійснити результативне відтворення агропромислового виробництва на основі функціонування їхньої основної діяльності.

References

- Adamenko, M. V. (2012). Zastosuvannia systemnoho pidxodu pry udoskonalenni finansovoho menedzhmentu pidp-ryiemstva. *Ekonomika, finansy, pravo*, 7, 27–31 (in Ukrainian).
- Blank, I. A. (2013). *Finansovyi menedzhment*. [Tekst]: navchalnyi kurs. 2-e vydavnytstvo, pererob. i dop. K.: Elha, Nika-Tsentr (in Ukrainian).
- Blank, I. O. (2004). *Finansovyi menedzhment: [navchalnyi posibnyk]*. K.: Elha (in Ukrainian).
- Farago, A. (2002). How to survive the recession Includes Bibliographical references and index. Canada. Insomniac Press.
- Greuning, V. H., & Bratanovic, S. B. (2009). *Analyzing Banking Risk*. Third Ed. The World Bank.
- Havrylenko, P. P. (2015). Udokonalennia finansovoho menedzhmentu v konteksti innovatsiinoho rozvytku pidp-ryiemstv. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 25(4), 199–204 (in Ukrainian).
- Havrylenko, P. P. (2015). Udokonalennia finansovoho menedzhmentu v konteksti innovatsiinoho rozvytku pidp-ryiemstv. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 25(4), 199–204. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2015_25.4_35 (in Ukrainian).
- Kameneva, M. V. (2010). Podxody k formirovaniu ponjatiia “antikrizisnyj finansovyj menedzhment” v Rossii i za rubezhom. *Jekonomicheskie nauki*, 3, 209–213 (in Russian).
- Kireitsev, H. H. (2001). *Finansovyi menedzhment: [pidruchnyk]*. Zhytomyr: ZhITI (in Ukrainian).
- Kovalchuk, N. O., & Pavliuk, A. O. (2016). Antykryzovyi finansovyi menedzhment yak osnova upravlinnia finansamy vitchyznianyx pidp-ryiemstv. [Tekst]: *Ekonomika i suspilstvo*, 3, 203–208. http://www.economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/3_6.pdf (in Ukrainian).
- Myniv, R. M., & Kovalchuk, R. L. (2010). Mexanizm finansovoho menedzhmentu ahrarnyx pidp-ryiemstv. *Naukovyi visnyk LNUVM ta BT imeni S. Z. Hzytskoho*, 12, 2(44), 89–93 (in Ukrainian).
- Paranchuk, S. V. (2011). Transformatsiia system finansovoho menedzhmentu v umovax perexodu do postindustrialnoi ekonomiky. *Problemy nauky*, 7, 34–40 (in Ukrainian).
- Poddierohin, A. M., & Nevmerzhytskyi, Ya. I. (2005). *Finansovyi menedzhment*. K.: KNEU (in Ukrainian).
- Shevtsova, O. I. (2013). *Osnovy antykryzovoho finansovoho upravlinnia pidp-ryiemstvom*. *Efektivna ekonomika*, 2. Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1773> (in Ukrainian).
- Shulha, N. P., Aristova, A. M., & Nederiaha, L. V. (2012). Otsinka vartosti banku: navch. Posibnyk. K.: KNTEU (in Ukrainian).
- Telnova, H. V. (2012). Orhanizatsiia pidsystemy hnuchkoho planuvannia v systemi finansovoho menedzhmentu pidp-ryiemstva. *Ekonomika & derzhava*, 6, 51–53. <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=1859&i=13> (in Ukrainian).
- Telnova, H. V. (2013). Vyznachennia zahalnyx zasad kontseptsii finansovoho menedzhmentu intehrovanoi korpo-rativnoi struktury. *Ekonomichniy chasopys XXI*, 3–4, 57–60. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2013_3-4%281%29_17 (in Ukrainian).
- Verlanov, Yu. Iu. (2006). *Finansovyi menedzhment: [navchalnyi posibnyk]*. Mykolaiv: Vydavnytstvo MDHU im. Petra Mohyly (in Ukrainian).
- Xelfert, Je. (1996). *Teoriia finansovogo analiza*. M. (in Russian).